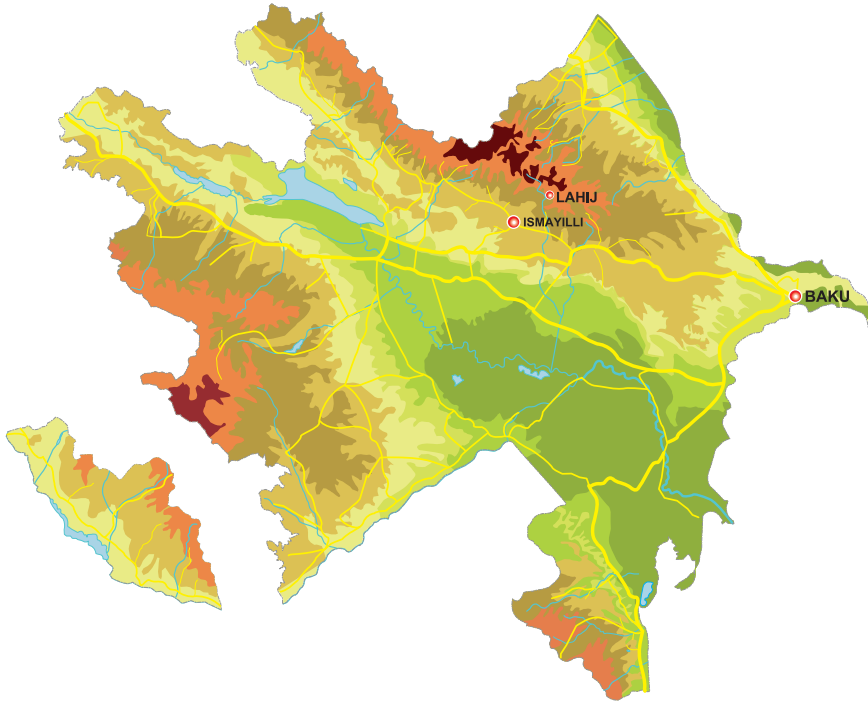

AZERBAYCAN'IN TARİHİ VE KÜLTÜREL DEĞERLERİNDEN OLAN LAHİC KASABASI

İSMAİLLİ İLÇESİNİN BİR KASABASI OLAN LAHİC AZERBAYCAN'IN EN ESKİ YERLEŞİM BİRİMLERİNDEN BİRİDİR. LAHİC, DENİZ SEVİYESİNDEN 1200 M YÜKSEKLİKTE, BÜYÜK KAFKASLARIN DOĞU YAMAÇLARINDA, NİYAL SIRA-DAĞLARININ ETEKLERİNDE YER ALMAKTADIR. KASABA GİRDİMANÇAY NEHRİNİN SOL KIYISI BOYUNCA UZANIR.

Kendilerini tat adlandıran kasaba halkının dili, Hint-Avrupa dillerinin İran koluna ait olup, yeni Farsçanın bir lehçesidir. Lahic halkı genelde iki dilde konuşur: tat dilinin yanı sıra Azerbaycan Türkçesi de geniş şekilde kullanılmaktadır.

Lahıclıların kökeni ile ilgili halk arasında birçok efsaneler mevcuttur. Buna göre, lahıclılar İran Lahican'ından (Gilan eyaleti) gelmişlerdir. Ünlü şarkiyatçı V.Minorskiy'e göre, bugünkü Lahıc'ın konumu ve ismi, M.S. 4. yy. kaynaklarında adı geçen Layzan Prensiğ'i'nden gelmektedir (V.Minordkiy, 10. ve 11.yy. Şirvan ve Derbent tarihi., M.,1963). Fakat yukarıdakilerin tamamı, yerel halkın kendisini Azerbaycan'ın yerlisi olarak düşünmelerine engel değildir. Lahıc uzun zamandan beri, özellikle bakır ürünleri imalatında zanaat merkezi olarak tanınmaktadır. Burada zanaatın gelişmesi, Lahıclıların yaşamında ve kasabanın kendisinde, geçmişte olduğu gibi bu gün de belirli iz bırakmıştır. Çok eski zamanlardan Azerbaycan'ın bu benzersiz köşesi seyyahların dikkatini çekmektedir. Bu gün de, dünyanın dört bir yanından Azerbaycan'a gelen turistler, muhakkak Lahıc'ı da görmeye çalışırlar.

Bakır üretimindeki geleneksel yöntem ve teknikler bu gün de korunmaktadır. Lahıc'da bakır üretimi gelişiminin en yüksek noktasına ulaşmıştır. Bunun dışında, bakırcılık zanaatının Azerbaycan'ın ve tüm Kafkasya'nın diğer bölgelerinde gelişmesine Lahıc ustaları katkıda bulunmuşlardır. Böylece, Lahıc kendi ürünleri dışında, yetenekli bakır ustalarını da "ihraç" ediyordu. Bakır üretiminin hızlı gelişimi Lahıc'da bir dizi yardımcı zanaatın – kalaycılık, demircilik ve kömür üretiminin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Genellikle 19. yy. Lahıc'da zanaatın ve destekleyici alanların 40'dan fazla çeşidi gelişmişti (Guliyev G.A., Tağizade N. Metal ve halk zanaatı. Bakü.1968).

Bakır üretimi esasen, "misger

bazarı" ("bakırçılar çarşısı") adlanan sokağın her iki tarafında yerleşen bakır işleme atölyelerinin en çok bulunduğu "Ağalı" mahallesinde yoğunlaşmıştı. Yapılan bakır ürünleri, cephesi ve ön kısmı bir nevi dükkân olan atölyelerde satılıyordu.

Kafkasya'daki el sanatı araştırmaları 19. yy. Lahıc'da bakır işleme atölyelerinin sayısı hakkında bilgiler içermektedir. İşte, O.Yevetskiy burada 200 bakırcı dükkânlarının bulunduğunu belirtmiştir (Yevetskiy O.

Kafkasya bölgesinin istatistik tanımı. C.Fb, 1835). Ancak 19. yy. sonlarında Rusya'dan daha ucuz fiyata fabrika ürünlerinin ithalatı nedeniyle böylesi atölyelerin sayısı azalır. Aynı zamanda bakır üretiminin yanı sıra diğer sanatlar – demircilik, tabakhane ve silah üretimi de azalır. Bakır üretiminin önemli derecede azalmasına bakmayarak, atölyelerin yapımında bu güne kadar geleneksel dış görünüş, bakır eritme, plakların dökümü, dövme ve işleme süreçleri korunmuştur. **Yazılı kaynaklar ve aynı zamanda**

Azerbaycan, Gürcistan, Rusya ve Avrupa müzelerinde saklanılan zengin bakır kaplar koleksiyonu, geçmişte sayıları 80'den fazla olan bakır mutfak eşyalarının geniş yelpazesinin mevcutluğunun bir göstergesidir. Lahıc'ın bakır ürünlerinin büyük bir kısmı kalaylanır ve süslerle dekore edilirdi. Bu iş genelde, usta gravürçüler – "hakkâkeler" – tarafından yapılıyordu. Lahıc'ın bakır ürünlerine olan talebin sadece Azerbaycan'da değil, tüm Kafkasya'da, hatta Dağıstan ve Ön ve Küçük Asya'da da olduğunu belirtmek gerekmektedir (1851 yılı için Kafkasya takvimi, Tiflis, 1850).

Lahıc bakırcılarının ürünleri çeşitli sergilerde sürekli olarak yüksek ödüller almıştır. Örneğin, **1850 yılında Transkafkasya bölgesinin eserleri sergisinde usta Memmed Kadir'in ürünleri büyük rağbet görmüş ve usta "bakır mutfak eşyaları için" verilen büyük para ödülüne layık görülmüştür** (1851 yılı için Kafkasya takvimi, Tiflis, 1850).

1873 yılında Viyana Dünya sergisinde Lahıc ustaları büyük başarı kazanmışlardır. Serginin özel gazetesi bununla ilgili şunları yazmıştı: "Lahıc köyü çok eskiden beri bakır kaplarıyla ünlüdür ve Viyana sergisinde sergilenen bu kaplar koleksiyonu bu ünü destekleye ve yaygınlaştırabilir. Sergilenen tabaklar, fincanlar, kupalar olağanüstü güzeldir, karakteristiktir ve türünün en mükemmel eserlerine aittir. Tüm bu kaplar zengin ve büyük incelikle oyulmuştur" (Kafkasya tarım derneği notları. Tiflis, 1873).

Böylece, **Lahıc ustalarının mahareti, Azerbaycan halkının tatbiki sanat alanındaki tarihi geleneklerinin asırlar öncesi-**

ne dayandığının göstergesidir. Avrupa müzelerinde saklanan Azerbaycan el sanatlarının ürünleri, Lahıclıların bakır ürünlerinin yapımındaki üstün maharetinin göstergesidir. Louvre müzesindeki Azerbaycan el sanatları arasında Lahıc'dan getirilmiş bakır kap da bulunmaktadır. Bern müzesinde Azerbaycan'da getirilen ateşli ve soğuk silah örnekleri bulunuyor, bunların arasında zengin süslü ve kakmalı tüfekler, kılıçlar ve hançerler özellikle seçilmektedir (R.Efendi. Azerbaycan el sanatları örnekleri Avrupa müzelerinde. "Kobustan" dergisi, 1969).

Lahıc'da en eski zamanlarda metal üretiminin yanı sıra deri üretimi de en gelişmiş sanatlardandı. Lahıc'ın mahallelerinden biri olan Zavarı'da esasen, atölyeleri ve evleri

Darel-ıya nehrinin kıyısında bulunan deri ustaları yerleşmişlerdi. Yerel dericilerin ürettikleri keçi derisi tüm Transkafkasya'da en iyi deri olarak kabul edilmekteydi. Lahıc dericileri

şahtıyan, telâtin imal ediyorlardı ki, bunlardan da büyük zevk ve ustalıklarla her türlü ürün – ayakkabı, kemer, deri-sıcak montlar, kitap ciltleri, dizginler yapıyorlardı. Zanaat nitelikteki

gelişmiş yerel deri sanayinin temelinde saraçlık, eyercilik, ayakkabıcılık, şapkacılık, kürkçülük gibi el sanatları da gelişmiştir.

Asırlarca meydana gelen zanaata olan yatkınlık ve gelenekler, Lahıc'da halıcılığın hızla gelişmesi ve yayılması için ortam

yaratmış, artık 20. yy. ortalarında halı kooperatifi kurulmuştur.

Lahıc ustalarının – bakırcıların, kuyumcuların, demircilerin - geleneksel çeşitli süsleri halı ressamı ve ustaları tarafından da kullanılmıştır. Lahıc halıları, yüksek sanat kalitesi sayesinde, hızlı bir şekilde üne kavuşmuş ve ihracat değeri kazanmışlardır. Bu halılar güzelliği, renk çeşitliliği açısından seçiliyor ve dünya pazarlarında büyük talep görmektedirler.

Lahıc'da bu yeni sanayinin ortaya çıkması ve gelişmesi, kasabada ekonomik ve aile içi ilişkilerin gelişmesinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Lahıc'ın ekonomisi güçlenmeye başlamıştı, halıcılık iyi gelir getirmekteydi. Bununla birlikte kadın emeğinin önemi de artmıştı ki, bu da kadınların eşitsizlik durumunun ortadan kaldırılmasına yol açmıştır. Lahıc'ın maddi kültür alanında, zana-

at üretimindeki istihdamın ve geçmişte onunla ilgili sosyal farklılıkların yerleşim şekline ve kentin yaşamına büyük etkisi olduğunu belirtmek gerekiyor. Günümüze kadar gelen özgün şekli onun planlama ve bir kasaba gibi yerleşim yapısı hakkında fikir yürütmeye imkân veriyor.

Lahıc iki bağımsız kısma ayrılır: sekiz mahalleye bölünmüş Lahıc ve Arakird. Yerleşimin Lahıc tipi bu tür iki veya daha fazlaya ayrılması, Azerbaycan'ın ve genel olarak Kafkasya'nın, Merkezi Asya'nın diğer kentlerinde de bulunuyor.

Yerleşimin tamamı Girdimañçay nehri boyunca yaklaşık 2 km uzanıyor. Her bir mahallenin kendine ait meydanı, camisi, hamamı ve mezarlığı bulunuyordu.

Diğer kentlerle sıkı ticaret ilişkilerine rağmen, Lahıc orijinalliğini korumuş ve kentin dış görünüşün-

de önemli bir değişiklik olmamıştır. Hatta bu gün de burada meydanlar toplumsal rol oynamaktadır.

Dış görünüşüne göre Lahıc, sokakları yassı taşlarla güzel ve mozaik şekilde döşeli, bu tip yerleşimlerden çevre düzenlemesiyle seçilen küçük bir kasabadır. Bu bakımdan, Lahıclıların, onların el sanatları kadar ilginç olan kentsel konutları da dikkat çekmektedir. Lahıc evlerinin özelliği yaşam tarzına ve el sanatlarına uygundur. Örneğin, bir çok bakırcı ve demircilerin atölyeleri ustaların evleriyle bağlantılıydı: atölyeden avlu kısmına çıkış kapısı bulunuyordu. Eski konutlar günümüze kadar gelmiştir ve geçen yıllar zarfında Lahıc'ın planlamasında önemli bir değişiklik olmamıştır. Boş toprak sahasının olmaması nedeniyle yeni evler genelde eskilerin yerinde inşa edilmektedir. Lahıc konutlarının bazı özellikleri mevcuttur ki bu da konut kültürünün gelişiminin göstergesidir. Ana caddelerde yapılan evlerin alt katları atölye veya ticaret alanı olarak kullanılmaktadır. Lahıc evlerinin iç mekânlarının geleneksel unsurları çeşitli boyutlardaki nişler (tahça, comahatan) ve üzerlerine dekoratif tabak ve diğer eşyaların

konulduğu duvar raflarıdır. Evlerin özelliklerinden biri de küçük odanın duvarındaki gömme dolap, yani zorunlu merasim sayılan -"gusul" almak için tasarlanmış hamamdır.

Lahıc'da evler çoğunlukta iki katlı, nadir olarak da tek ve ya üç katlıdır. Bölgenin sismik tehlikesi de dikkate alınarak, evler yerel gri-beyaz çakıl taşlarından yapıyordu. **Lahıclıların manevi hayatında, Lahıc'ın arazi olarak bağlı oldu-**

ğu Azerbaycan'ın kuzey-doğu etnografya bölgesiyle yakın ilişki ve etkileşimi olan eski gelenek ve görenekler bu güne kadar korunmuştur. Ülkenin temel ulusu olan Azerbaycan Türklerinin, Lahıc'ın Fars dilli tat nüfusunun maddi ve manevi kültürünün birçok unsuru üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Bu ilerici oluşuma, kadim Azerbaycan toprakları üzerinde beraber yaşayan ve çalışan tüm etnik topluluklar arasındaki uzun süredir devam eden dostane ilişkilerin katkısı olmuştur.

Geçmişte bakır üretimi, demircilik ve dericilik gibi geleneksel çalışmalar bu gün de önem taşımaktadır. Fakat bu el sanatları yok olmamaktadır ve gelenekler, özellikle de bakırcılık, eskiden olduğu gibi Lahıc halkı arasında yaşamaktadır.

Farklı bir kimliğe sahip olan Lahıc, eskisi gibi Azerbaycan'ın etnografya bölgesi olarak kalmakta ve turistlerin ilgisini çekmeye devam etmektedir. ✪

